

Міністерства закордонних справ України. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/press-center/comments/1460-zajava-mzs-ukrajini-shhodo-chergovogo-faktu-zbrojnoji-agresiji-proti-ukrajini-z-teritoriji-rosijsykoji-federaciji>. 5. *ООН*: женевські угоди не виконуються [Електронний ресурс] / ВВС. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2014/04/140430_ukraine_un_debate_ak.shtml. 6. *Дівак В.* Сепаратизм як феномен сучасної політики: політологічні та правові аспекти: монографія / Дівак В. – К.: Логос, 2010. – С. 97. 7. *Указ Президента України №187/2014* «Про Голову Ради міністрів Автономної Республіки Крим» [Електронний ресурс] / Офіційне Інтернет-представництво Виконуючого обов'язки Президента України. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/16577.html>. 8. *Закон України* «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>. 9. *Кримінальний кодекс України* // ВВР України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131. 10. *Закон України* «Про основи національної безпеки України» // ВВР України. – 2003. – № 39. – Ст. 351. 11. *Стратегія національної безпеки України* «Україна у світі, що змінюється», затверджена Указом Президента України від 8 червня 2012 року № 389/2012 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/389/2012>.

УДК 323.172; 323.22; 323.26

Є. В. ПЕРЕГУДА, С. Д. МИСЕРЖИ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОБУДЖЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА СХОДІ УКРАЇНИ

Кризові події на сході України – пряме продовження Євромайдану в частині пробудження громадянського суспільства. Активність останнього проаналізовано в контексті концепції «несоціального капіталу» як чинник ескалації насилля. Більшість населення регіону не підтримує радикалізму, але не має наміру йому протистояти.

Ключові слова: громадянське суспільство, громадські організації, лідери, конфлікт, радикалізм, насилля.

Перетуда Е.В., Мисерджи С.Д. Особенности пробуждения гражданского общества на востоке Украины

Кризисные события на востоке Украины – прямое продолжение Евромайдана в части пробуждения гражданского общества. Активность последнего проанализирована в контексте концепции «несоциального капитала» как фактор эскалации насилия. Большинство населения региона не поддерживает радикализма, но не намерено ему противостоят.

Ключевые слова: гражданское общество, общественные организации, лидеры, конфликт, радикализм, насилие.

Pereguda E., Miserzhy S. The features of the Awakening of Civil Society in Eastern Ukraine

The crisis events in eastern Ukraine is a direct continuation of Euromaidan in the context of the awakening of civil society. The activity of the latter is analyzed in the context of «non-

---

© ПЕРЕГУДА Євген Вікторович – доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри політичних наук Київського національного університету будівництва і архітектури

© МИСЕРЖИ Світлана Дмитрівна – кандидат політичних наук, доцент кафедри філософії та соціології Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця

social capital» as a factor to escalate the violence. Most people in the region don't support the radicals, but don't intend to oppose them.

Key words: *civil society, NGOs, leaders, conflict, radicalism, violence.*

Референдуми на Донбасі про самостійність «народних республік» відбулись, але конфлікт в регіоні не розв'язано. Події у східних областях й надалі лишатимуться в центрі уваги. Ці події, як і Євромайдан, що передував їм, відрізняються від 2004 р. роллю громадянського суспільства. Це стосується й сходу, де його структури вступили у конфлікт з органами державної влади, політичними елітами. Події в регіоні доповнюють наші уявлення про громадянське суспільство, а особливості його «пробудження» довго залишатимуться актуальною політичною та науковою проблемою.

Громадянському суспільству присвячено значний масив наукової літератури, на відміну від його специфіки на сході України. Останній свої праці присвятили С. Вербицька, В. Пироженко, А. Попов, М. Студенна. Оцінки сучасних подій на сході поділяються на дві групи. Згідно з однією точкою зору, вони свідчать про самоорганізацію громадянського суспільства. На думку С. Вербицької, «звільнившись від ігa регіоналів, які придушували ...паростки самосвідомості та громадської ініціативи, людям ... доводиться буквально народжуватися громадянами ...та вчитися робити самостійні кроки, вирішувати долю свою та Батьківщини»¹. Але такі оцінки не пояснюють, чому це «пробудження» супроводжується насиллям.

У версії державної влади антиурядові сили є сепаратистами і терористами, їх діяльність спрямовується ззовні – Росією та колишньою владою України. Але ця конструкція руйнується визнанням в. о. Президента України того факту, що місцеві мешканці підтримують сепаратистів².

Особливості розвитку громадянського суспільства. У вітчизняній науці громадянське суспільство вважається позитивним чинником, що сприяє демократії. Але на Заході є концепція «несоціального капіталу», згідно з якою інститути громадянського суспільства можуть використовуватися в недемократичних цілях. Це може відбуватися тоді, коли політичні інститути є неефективними та нелегітимними. Тоді громадянське суспільство стає загрозою для демократії³.

На думку дослідників, у пострадянських країнах «громадянське суспільство й ...скоріш сегментованим, ніж плюралістичним, ...конфронтація часто-густо переважає над компромісом, електорат перебуває у стані відчуженості або замішання. Основна маса населення не доросла до соціального та політичного самовизначення, тому й слабкі інститути громадянського суспільства відірвані від нього»⁴. Більшість громадських організацій «покладається на дарування та фінансування з іноземних та внутрішніх джерел», а їх «спонсори» переслідують власні інтереси⁵, тому «грантоїди» пов'язані з провладними або опозиційними партіями⁶.

Отже, з одного боку, нелегітимна держава викривлює розвиток громадянського суспільства, з іншого – останнє є несамодостатнім, фінансово залежним, політизованим та відірваним від решти населення.

Громадська думка на Сході та Півдні України. У березні-квітні настрої мешканців сходу не були радикальними. За даними Інституту соціологій та політичного аналізу, у березні 67,5 % мешканців Донбасу бажали жити в єдиній Україні. 50,2 % були за збереження унітарного устрою, але

31,6 % виступали за більшу децентралізацію. На користь федералізації висловлювались 15,5 %. Відокремлення від України та входження до РФ бажали 18,2 % респондентів, незалежної Донецької республіки – 4,7 %⁷.

За даними КМІС, втручання РФ у справи захисту російськомовних громадян у квітні підтримували 47 % мешканців Донецчини, не підтримували – 49,9 %. На Харківщині останніх було 53 %. З думкою про те, що в Україні утискають права російськомовних, на Донецчині погоджувались 39,9 %⁸.

Ці дані не повинні були заспокоювати центральну владу. Більшість Південного сходу не вважали її легітимною. В. о. Президента України вважали незаконним 50,8 % мешканців (Донецька обл. – 74 %, Луганська – 70 %), а Прем'єр-міністра – 49,6 % (відповідно 72,1 % та 70,4 %)⁹. Водночас рейтинг легітимності екс-президента В. Януковича був ще нижче.

Громадські організації в політичному конфлікті. Найвпливовішою структурою є рух «Південний схід», створений у березні в Харкові. Пізніше центр руху перемістився до Донбасу. У першому засіданні Координаційної ради 16 квітня взяла участь 25 організацій. Координатором руху став О. Царьов. Вимогами руху рада визначила: прийняття Верховною Радою України (далі – ВРУ) рішення про амністію політ'язнів, припинення антитерористичної операції (далі – АТО); надання російській мові статусу державної; федералізацію; проведення виборів Президента, ВРУ, місцевих рад після конституційної реформи; розпуск незаконних збройних формувань, заборону неонацистських організацій¹⁰. Політично рух є неоднорідним. Його представники на Харківщині не підтримують радикальних гасел, що спричинило їх відмову від референдуму 11 травня.

Серед інших активних організацій Донецчини – «Народное ополчение Донбасса» (лідери – М. Чумаченко, М. Руденко, С. Циплаков), яке захоплювало Донецьку облдержадміністрацію (далі – ОДА); «Донецька республіка» (лідер – А. Пургін, створена після Помаранчевої революції); «Народно-освободительное движение», Євразійська спілка молоді тощо.

Про структуру громадянського суспільства свідчить аналіз самооборони Слов'янська. Основні сили нараховують 600 чол. (загальна чисельність – 2,5 тис.) і включають 2 групи. Першу очолюють представники одного олігарха, другу – кримінальний авторитет. Загальне управління здійснюють представники Генерального розвідувального управління РФ¹¹.

Основною силою у Луганській обл. є Армія Південного Сходу (далі – АПС), яка у травні нараховувала кілька тисяч. Її основу складають члени «Луганской гвардії», Молодої гвардії, «Русского сектора – Украина», Компартії. Командир АПС – В. Болотов. 10 квітня АПС висунула вимогу до облради проголосити Луганську народну республіку (далі – ЛНР) та референдум про її входження до України чи РФ. Особливе місце посідає «Луганская гвардія», створена кілька років тому. Її цілі – захист російськомовного населення, збереження єдності слов'янських народів. Після арешту О. Харитонова її очолив депутат облради А. Клінчав. За даними ЗМІ, фактично її спрямовує один народний депутат від Луганщини¹².

Спектр радикальних організацій Харківщини вужчий. Однією з таких організацій є Громадянський форум Харкова, який очолює Ю. Апухтін. Хоча до «Південного сходу» входить низка організацій, вони менш активні порівняно з донецькими та не завжди координують дії. Харківське коріння

має «Оплот», створений у 2010 р. Є. Жиліним. Члени «Оплоту» активно протистояли Євромайдану, а після зміни влади брали участь у подіях на Донеччині. Але голова Донецької ОДА С. Тарута заявив, що деякі члени «Оплоту» співпрацювали з новою владою¹³. Організація включає 350 бійців, а всього членів – 2 тис.

Спектр громадянського суспільства сходу включає й інші організації. До нього входять й структури, які підтримують нинішній уряд, зокрема Координаційний комітет патріотичних сил Донбасу, Незалежна профспілка гірників України, «Громадський сектор» (Луганськ) тощо.

Перебіг суспільно-політичних подій та методи боротьби з урядом. 1990-ті рр. були відзначені активністю громадянського суспільства на Донбасі, насамперед страйками шахтарів. Подальший розвиток зумовив скорочення досвіду організованого протесту та дефіцит інструментів соціальної взаємодії з політикумом. Це зумовило таку форму відродження громадянського суспільства як сепаратизм та копіювання методів інших регіонів¹⁴. Це також полегшує маніпулювання громадянським суспільством.

На думку центральної влади, низька чисельність акцій протесту на сході свідчила, що їх гасла не підтримувались мешканцями. Але як тоді зрозуміти вищенаведену думку О. Турчинова? Насправді акції протесту на сході були чисельними. В Донецькій обл. з початку березня по 4 квітня відбулось 200 акцій протесту, в яких взяли участь 130 тис. чол.¹⁵ Тут не було, як в Києві, багатотисячних акцій, але в столиці такими теж були не всі акції, а лише кілька віче у вихідні.

Мітинги в регіоні проходили під антифашистськими, антинаціоналістичними гаслами. Вимоги стосувались статусу російської мови, федералізації, виборності місцевих влад, співробітництва з Росією тощо. Протестувальники захоплювали адмінбудівлі – ОДА, управління МВС, прокуратури, СБУ. Не стало новацією й формування альтернативних органів влади – «народних рад», «губернаторів», «народних мерів».

Особливістю регіону стало проголошення народних республік. Згідно з Декларацією Донецької народної республіки (далі – ДНР), від її імені має виступати лише обласна Верховна Рада¹⁶. У травні органи ДНР провели референдум щодо державної самостійності ДНР та почали формування органів влади. Але за місяць до того активісти, що захоплювали ОДА, в національному телеефірі заявили, що вони «не сепаратисти», їх мета – щоб «влада почула голос Донбасу»¹⁷.

В Луганську перший раз ЛНР проголосили ще 27 березня, але це рішення тоді дезавуювали. 16 квітня було проголошено Федерацію Південного Сходу з президентом А. Візирем (раніше – глава Апеляційного суду області). Остаточо ЛНР проголосили 28 квітня, а 11 травня провели референдум щодо її державної самостійності.

У Харкові ОДА перший раз захопили 1 березня, але її було звільнено. Ситуацію розбурхали події 14 березня, коли були застрелені двоє антимайданівців. 7 квітня на сходах облради «альтернативні депутати» прийняли рішення про створення Харківської народної республіки. Проте 8 квітня в місті почалась АТО. Надалі ситуація не була такою гострою, як в Донецьку чи Луганську. 21 квітня мітинг, організований «Слобожанщиною», проголосив В. Варшавського «народним губернатором». Пізніше місцеві органі-

зації «Південного сходу» відмовились від проведення референдуму.

Насильницькі методи боротьби. Новацією сходу було й встановлення контролю над підприємствами, зокрема приватними, що ініціювали діячі, зацікавлені у переділї власності¹⁸. Після референдуму 11 травня відбувалася стрімка криміналізація руху, що проявилось у розширенні насильницьких методів опору, конфіскаціях тощо.

Проблема застосування насилля заслуговує на особливу увагу. Цьому сприяв обсяг зброї, що опинився у населення, причому не лише внаслідок захоплення міліцейських відділків. Адже там не було зенітно-ракетних комплексів тощо, які використовували антиурядові сили. Це наводить на думку про закордонне оснащення.

Але насильницькі методи не були ноу-хау сходу. Вперше вони були використані в Києві. Але тоді рівень нетерпимості до жертв був високий. А ось під час подій на сході до цього стали відноситися спокійно. Київ повідомляв про знищених противників, останні вбивали проурядових активістів та мирних мешканців. А. Самброс вважає, що події 2013-2014 рр. призвели до нового формату політики, в рамках якого агресія є «припустимим засобом громадянських протестів»¹⁹.

Але відповідальність за це лежить й на новій владі. В. Пироженко зазначає, що центр тлумачив події як сепаратизм та російське втручання замість того, щоб вести поважну розмову з громадянами по суті їх вимог²⁰. Це підтверджується й громадською думкою. За даними Центру Разумкова, 47 % громадян України вважають виступи на сході терактом, 16,6 % – народним повстанням, 21,4 % – народним повстанням і терактом одночасно²¹. Отже, 68,4 % визнають в тій чи іншій мірі ці дії тероризмом, що характеризує методи боротьби, але 38 % пов'язують це з народним повстанням, що віддзеркалює сутність конфлікту. Не дивно, що більшість громадян дивиться на методи боротьби з тероризмом інакше, ніж влада. Станом на 25–30 квітня 35% українців підтримували жорсткі дії влади щодо сепаратистів, 40 % виступали за переговори (вважаючи, що регіон має залишитися у складі України, а вимоги протестувальників слід задовольнити частково), 15 % – за надання права місцевим жителям самим визначити долю регіону²². Отже, більшість українців виступає за переговори.

Ставлення населення сходу до радикалізму. Наведені у статті дані свідчать, що більшість населення не підтримує гасел щодо приєднання до РФ. Населення також потерпає від антиурядових активістів. Цьому сприяє криміналізація руху опору²³. В низці населених пунктів формуються дружини для виконання функцій міліції та захисту, зокрема, від ополчення ДНР²⁴. Але більшість населення не проявляє активної протидії. Це корелює з ситуацією січня-лютого в Києві. З іншого боку, активності опонентів радикалів не сприяє й те, що населення не підтримує київську владу. Тому проурядові акції були менш чисельними, ніж антиурядові. Один з проукраїнських активістів Донецька визнає, що, хоча більшість донеччан не бажає приєднання до РФ, вона буде мовчати в разі вторгнення Росії. Також він вважає, що немає сенсу проводити акції на підтримку України, якщо це викличе напад сепаратистів²⁵.

На сході відбувається складний процес пошуку політичної ідентичності. Структури громадянського суспільства вийшли з-під контролю Партії

регіонів і водночас не визнають владу в Києві легітимною.

Характер дій цих структур є наслідком недоліків розвитку громадянського суспільства, його несамодостатності, залежності від зовнішнього фінансування, політизованості, відірваності від значної частини населення. Їх активність є чинником не демократичного розвитку, а, навпаки, соціокультурного розколу та придушення демократії. Крім того, вслід за Києвом на сході України відбувається швидка криміналізація руху опору. Все це підтверджує основні положення концепції «несоціального капіталу».

Викладене у попередньому абзаці є наслідком політики держави у роки незалежності, а також після зміни влади в Києві у лютому 2014 р. Нова влада не шукає діалогу зі структурами громадянського суспільства, хоча останні спочатку не були радикальними й не виключали діалогу.

Більшість мешканців не підтримує радикальних протестувальників, але не має наміру їм протистояти. Це зумовлене недовірою до київської влади. Також очевидно, що радикалізація протистояння, перехід його до збройної фази зменшує можливості задіяння широких верств в конфлікті.

Ситуація в областях відрізняється. Найменш радикальними є антиурядові сили Харківщини. Найбільш загрозлива ситуація на Луганщині, де радикальні протестувальники користуються підтримкою впливових еліт. В Донецькій обл. структури громадянського суспільства найбільш розвинуті та не менш радикальні, але місцеві еліти не підтримують їх відкрито.

1. *Вербицька С.* Мятёжный Юго-Восток. Крым и Донбасс: сходство и различия [Електронний ресурс] / Вербицька С. – Режим доступу: <http://newsdaily.com.ua/post/209850>. 2. *Турчинов А. В.* Проведение АТО осложнено поддержкой местными жителями террористов [Електронний ресурс] / Турчинов А. В. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3358061-provedeniye-ato-oslozhneno-podderzhkoi-mestnyumy-zhyteliamy-terorystov-turchynov>. 3. *Berman S.* Civil Society and the Collapse of the Weimar Republic / S. Berman // World Politics. – 1997. – Vol. 49. – P. 420. 4. *Линецкий А. В.* Институты гражданского общества в общественных трансформациях: теория и практика посткоммунистических стран [Електронний ресурс] / Линецкий А. В. // Политэкс. – Режим доступу: <http://www.politex.info/content/view/119/30/>. 5. *Гражданское общество.* Частина II доповіді Freedom House 2002 р. про Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.for.com.ua/world/2002/04/25/143535.html>. 6. *Чирва В. В.* Украине рождается новое поколение «грантоедов» [Електронний ресурс] / Чирва В. В. – Режим доступу: <http://politics.comments.ua/2011/02/09/229557/v-ukraine-rozhdaetsya-novoe.html>. 7. *Отделения от Украины и вхождения в состав РФ хотят 18,2 % жителей Донецка* – опрос [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3346575-otdeleniya-ot-ukrainy-v-vkhozhdeniya-v-sostav-rf-khohiat-182-zhytelei-donetska-opros>. 8. *В Україні не притискають російськомовне населення – опитування* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/04/19/7023008/>. 9. *Лишь треть граждан на Юго-Востоке считают Турчинова и Яценюка легитимной властью* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zn.ua/POLITICS/lish-tret-zhiteley-yugo-vostochno-schitayut-turchinova-i-yacenyuka-legitimnoy-vlastyu-143606.html>. 10. *Царев стал координатором „Юго-Восточного сопротивления“* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/rus/news/politics/tsarev-stal-koordinatorom-yugo-vostochnogo-soprotivleniya-1704201495500>. 11. *У Слов'янську екстремистів контролюють олігарх і кримінальний авторитет* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/04/13/7022260/>. 12. *«Честные журналисты» требуют разобраться с «Луганской гвардией»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://irtafax.com.ua/analytics/2014-03-24->

02.html. **13.** *Сергей Тарута* офіційно підтвердив співробітництво з «Оплотом» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrudprom.com/news/Sergey_Taruta_ofitsialno_podtverdil_sotrudnichestvo_s_Oplotom.html. **14.** *Стружкін Е.* Испугать и властвовать : несоответствие пропагандистской картинки, созданной местными и российскими СМИ, и реальной жизни не могло не привести к взрыву на Юго-Востоке [Електронний ресурс] / Стружкін Е. – Режим доступу: <http://gazeta.comments.ua/?art=1397112656>. **15.** *Протесты* на Юго-Востоке Украины (2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [ru.wikipedia.org/wiki/Протесты на Юго-Востоке Украины \(2014\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Протесты_на_Юго-Востоке_Украины_(2014)). **16.** *Декларация* о суверенитете Донецкой народной республики от 07 апреля 2014 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://worldconstitutions.ru/archives/1058>. **17.** *Шустер* зачитал требования сепаратистов, которые захватили Донецкую ОГА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/politics/909704-shuster-zachital-trebovaniya-separatistov-kotoryie-zahvatili-donetskuyu-oga.html>. **18.** *Сепаратисты* начали национализацию предприятий Славянска [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrudprom.com/news/Separatisti_nachali_natsionalizatsiyu_predpriyatiy_Slavyanska.html. **19.** *Самброс А.* Новый формат украинской политики или на пути к гражданскому обществу [Електронний ресурс] / Самброс А. – Режим доступу: <http://inpress.ua/ru/politics/28398-g-121>. **20.** *Пироженко В.* О ситуации на Юго-востоке и реакции на нее правящей группировки [Електронний ресурс] / Пироженко В. – Режим доступу: <http://press-post.net/osituacii-na-jugovostoke-i-reakcii-na-nee-pravjajhei-gruppirovki>. **21.** *Сепаратистів* з триколорами підтримує менше 5 % українців, – опитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://espresso.tv/news/2014/05/06/separatystiv_z_trykoloramy_pidtrymuje_menshe_5_ukrayinciv__opytuvannya. **22.** *Жорсткі дії* влади підтримують 35 % українців – опитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/05/7/7024629/>. **23.** *Боевики «ДНР»* захватили инкассаторский автомобиль с зарплатой бюджетников и шахтеров [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/politics/918464-boeviki-dnr-zahvatili-inkassatorskiy-avtomobil-s-zarplatoy-byudjetnikov-i-shahterov.html>. **24.** *В Донецкой области* против ДНР формируется народное ополчение [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3363553-v-donetskoi-oblasty-protyv-dnr-formyruetsia-narodnoe-opolchenye>. **25.** *Лалли К.* Мечты Майдана о демократии умирают : статья в Washington Post [Електронний ресурс] / Лалли К. – Режим доступу: <http://www.unian.net/politics/916134-washington-post-mechtyi-maydana-o-demokratii-umirayut.html>.

УДК 341.01:342 (477)

В. П. ПЛАВИЧ

СПІВВІДНОШЕННЯ ТА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ПРАВА І ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розглядаються питання співвідношення та взаємозалежності права і економіки в умовах глобалізації. Увагу зосереджено на створенні такого правового механізму, який зміг би адекватно відобразити ринкові перетворення у суспільних відносинах, а також забезпечувати їх демократичну спрямованість та законність, гарантувати права та свободи людини, вільний і всебічний розвиток її особистості.

© ПЛАВИЧ Володимир Петрович – доктор філософських наук, кандидат юридичних наук, професор, академік, завідувач кафедри загально-правових дисциплін та міжнародного права ОНУ імені І.І. Месникова, заслужений діяч науки і техніки України